

Csongor Rózsa
(1920–2013)

Csongor Rózsa 1961-től nyugdíjba vonulásáig, 1981-ig volt a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár igazgatója. Nem mindennapi nehéz út vezetett ehhez az életszakaszhoz és beosztásához.

Édesanyja tizenkét gyermeket szült, s ő hat elemi elvégzése után már afféle családi háztartási alkalmazott, gyerekeket felügyel, takarít. Tizenöt éves korától a pestszentlőrinci fonógyárban dolgozott napi 12 órás műszakban. Rövidesen bekapcsolódott az ifjúmunkások mozgalmába, később részt vett a Demény Pál által szervezett frakció – amely szemben állt az emigráns kommunisták (azaz a moszkoviták) törekvéseivel – tevékenységében. Kivette részét az ellenállásból és az üldözöttek mentéséből. Demény közvetlen munkatársaként szállította a hamis születési bizonyítványokat, házasságleveleket, lakásbejelentő lapokat. Többek között Déry Tibort segítette, élelmiszerral, pénzzel is, de bevásárló kosárban, aktatáskában olykor gránátokat is vitt az ellenállóknak.

1945 február 13-án, Budapest ostroma befejezésének napján Demény Pált letartóztatták és egészen 1956-ig tartották börtönben Rákosiék, Csongor Rózst 1950-ben koholt vádak alapján vették őrizetbe. Ő 1953-ban szabadult a kistarcsai internálótáborból. Mint nem tiszta káderlappal bíró, csak fizikai munkát végezhetett, 1954-től Székesfehérvárott volt segédmunkás. 1957-ben rehabilitálták. Az esti egyetem befejezése után könyvtárigazgatói kinevezéséig a Fejér Megyei Tanács Művelődési osztályán dolgozott művészeti vezetőként.

Könyvtári igazgatóságának húsz esztendeje alatt a megye könyvtárügye látványos fejlődésen ment keresztül. A megyei könyvtár a Csók Képtárral egybeépült helyiségek átvételével és átépítésével, szabad polcos kölcsönzővel, zenei gyűjteménnyel bővült. Később a ciszterci gimnázium épületében kapott méltóbb helyet az olvasóterem, a gyermekrészleg. Kitartó munkájának eredményeként megújultak a járási könyvtárak, és ekkor létesültek az önálló községi könyvtárak is. Mint egy interjúban elmondta, „150 könyvtárat húztunk ki a szó szoros értelmében föld alól”. Ha a községi tanácselnököt nem lelte hivatalában, akkor utána ment a pálinkafőzőbe, és ott győzte meg a könyvtár szükségességéről. Rendkívül céltudatosan és eredményesen képviselte a hálózatfejlesztés érdekeit a legkülönbözőbb fórumokon, testületi üléseken. Hozzájárult a könyvtárügyben elért sikereihez, hogy több megyei bizottság, illetve a megyei tanács tagja volt. Befolyását mindig a közjó érdekében vetette latba. A megyei tanács pénzmaradványaiból, póthiteleiből segítette az egy elhagyott malomból, egykori kocsmából stb. átalakított községi könyvtárak berendezését. Létszámfejlesztésre a minisztériumtól harcolt ki bérkeretet.

Húszmillió forintos központi támogatásból (népművelési keretből) ekkoriban alapítottak negyven klubkönyvtárat a megyében. Következetes volt a szolgáltatások minőségének fejlesztésében is, munkatársainak továbbképzését támogatva az ehhez szükséges ügyszerető kollektívát alakított ki az évek során.

Fehérváron kezdődött írói munkássága is. Nyolc könyve – regények, novellák, esszék, interjúk – jelent meg; az első, a *Hétköznapi emberek* című 1962-ben, fél évszázad múltán a Hét Krajcár Kiadó adta közre válogatott novelláit (*Fekete hárász-kendő*, 2003). Írt tanulmányokat (*A Vörösmarty Kör története*, 1960), regényeket (*Kapaszkodó*, 1976). Számos önéletrajzi fogantatású írás is őrzi emlékét. Könyvtártörténeti adalékként is olvashatjuk *Az első* című elbeszélését, amely érzékletesen idézi fel első könyvtári élményeit a Fővárosi Könyvtár pestszentlőrinci fiókkönyvtárában, ami egy könyvekkel zsúfolt, lelakatolt szekrény volt, s mindössze péntek délután volt nyitva. Az idős nyomdász könyvtáros, hogy „szellemileg megfelelően felvértezze” fiatal olvasóját, először Upton Sinclair *Petróleum*, című könyvét adta a serdülő lánynak, majd következett a *Vaspata*, az *Érik a gyümölcs*, az *Anyá*, amiket Csongor Rózsa persze olvasatlanul vitt vissza. Amikor ez kiderült, egy megfelelő, vele egykorú ifjúmunkásra bízta olvasóvá nevelését... Majd’ három évtized múltán – „a nagyagyüzemi tudatformálás” jegyében – immár ő szervezte meg egy népes íródelegáció (Garai Gábor, Illyés Gyula, Juhász Ferenc, Nagy László, Simon István, Szeberényi Lehel, Tolnai Gábor) székesfehérvári gyárlátogatását. A látogatás hangulatát, Illyés Gyulának a delegációt kísérő párttitkárral folytatott szarkasztikus ízű dialógusait felelevenítő jóízű emlékezése (*Főhercegnő és irodalom*) nemcsak élvezetes olvasmány, hanem tanulságos kordokumentum is.

Nehéz életútján való helytállása és alkotói lendülete példa lehet az utókornak.

Arató Antal